

КОНВЕНЦИЯ НА ООН ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО

Прембюл

Държавите - участнички в настоящата Конвенция,

Считайки, че в съответствие с принципите, провъзгласени в устава на ООН, признаването на вроденото достойнство и на равните и неотменни права на всички членове на човешкото семейство е основата на свободата, справедливостта и мира в света,

Имайки предвид, че народите на Организацията на обединените нации са потвърдили в Устава своята вяра в основните права на човека и в достойнството и стойността на човешката личност и са решени да подпомагат социалния напредък и постигането а по-висок жизнен стандарт в условията на по-голяма свобода,

Признавайки, че Организацията на обединените нации, във Всеобщата декларация за правата на човека и в Международните пактове за правата на човека, е провъзгласила и договорила, че всеки има право на всички права и свободи, изложени в тях, без каквито и да било различия като раса, цвят на кожата, пол, език, религия, политически или други различия,

Напомняйки, че във Всеобщата декларация за правата на човека, Организацията на обединените нации е провъзгласила, че децата имат право на специални грижи и помощ,

Убедени, че на семейството, като основна клетка на обществото и естествена среда за израстването и благосъстоянието на всичките му членове, и особено на децата, трябва да бъде оказана необходимата защита и съдействие, така, че то да може да поеме своята отговорност в обществото,

Признавайки, че детето, за пълното и хармонично развитие на неговата или нейната личност, трябва да расте в семейна среда, в атмосфера на щастие, любов и разбирателство,

Считайки, че детето трябва да бъде напълно подготвено да води живот на самостоятелна личност в обществото и да бъде възпитано в духа на идеалите, провъзгласени в Устава на Организацията на обединените нации, и по-конкретно в дух на мир, достойнство, толерантност, свобода, равенство и солидарност,

Имайки предвид, че необходимостта от оказване на особени грижи за детето е заявена в Женевската декларация за правата на детето от 1924 година и Декларацията за правата на детето, прието от ООН през 1959 година и призната във Всеобщата декларация за правата на човека, в Международния пакт за гражданските и политически права (по-специално в чл.23 и 24), в Международния пакт за икономическите, социални и културни права (по-специално чл. 10) и в уставите и съответните документи на специализираните международни организации, занимаващи се с благоденствието на децата,

Имайки предвид, че, както е посочено в Декларацията за правата на детето, приета от Общото събрание на Организацията на обединените нации на 20 ноември 1959 година, детето, поради физическата си и умствена незрялост, се нуждае от специални гаранции и грижи, включително подходяща правна защита, преди, както и след раждането си ,

Припомняйки разпоредбите на Декларацията за социалните и правни принципи, отнасящи се до закрилата и благоденствието на децата, и по-специално до подпомагането, настаняването и осиновяването в национален и международен мащаб; на Минималните стандарти на Организацията на обединените нации за правораздаване при малолетни, Пекинските правила и Декларацията за защита на жените и децата при бедствия и въоръжени конфликти,

Признавайки, че във всички страни в света има деца, които живеят при изключително трудни условия, и че тези деца се нуждаят от специално внимание,

Вземайки предвид съответно важноста на традициите и културните ценности на всеки народ за закрилата и хармоничното развитие на детето,

Отчитайки значението на международното сътрудничество за подобряване условията за живот на децата във всяка страна, по-специално в развиващите се страни,

Се споразумяха за следното:

ЧАСТ I

ЧЛЕН I

За целите на тази Конвенция, дете означава всяко човешко същество на възраст под 18 години, освен ако съгласно закона, приложим за детето, пълнолетието настъпва по-рано.

ЧЛЕН 2

1. Държавите - участнички в тази Конвенция ще зачитат и осигуряват правата, предвидени в тази Конвенция, на всяко дете в пределите на своята юрисдикция без каквато и да е дискриминация, независимо от расата, цвета на кожата, пола, езика, религията, политическите или други възгледи, национален, етнически или социален произход, имуществено състояние, инвалидност, рождение или друг статут на детето, на неговите или нейните родители или законни настойници.

2. Държавите - страни по Конвенцията ще вземат всички подходящи мерки за осигуряване закрилата на детето против всички форми на дискриминация или наказания на основания на статута, действията, изразените мнения или убеждения на детето, родителите, законните настойници или членовете на семейството му.

ЧЛЕН 3

1. Във всички действия, отнасящи се до децата, независимо дали са предприети от обществени или частни институции за социално подпомагане, съдилищата,

административните власти или законодателните органи, най-доброто осигуряване интересите на детето ще бъдат първостепенно съображение.

2. Държавите - участнички се задължават да осигуряват на детето такава закрила и грижи, каквито са необходими за неговото или нейното благосъстояние, като се вземат предвид правата и задълженията на неговите или нейните родители, законни настойници или други лица, отговорни по закон за него или нея, и за тази цел ще предприемат всички необходими законодателни и административни мерки.

3. Държавите - участнички ще осигурят институциите, службите и улесненията, отнасящи се до закрилата или грижите за децата да отговарят на стандартите, установени от компетентните власти, особено в областта на безопасността, здравеопазването, по отношение на числеността и пригодността на техния персонал и компетентния му подбор.

ЧЛЕН 4

Държавите - участнички ще предприемат всички необходими законодателни, административни и други мерки за осъществяване правата, признати в тази Конвенция. По отношение на икономическите, социални и културни права държавите - участнички ще предприемат мерки, съответстващи в максимална степен на наличните им ресурси, и, когато е необходимо, в рамките на международното сътрудничество.

ЧЛЕН 5

Държавите - участнички ще зачитат отговорностите, правата и задълженията на родителите или, където е необходимо, на членовете на по-голямото семейство или общност, както предвиждат местните обичаи, на законните настойници или други лица, отговорни по закон за детето, да осигуряват по начин, съответстващ на развиващите се възможности на детето, подходящи насоки и ръководство в упражняването от страна на детето на правата, признати в тази Конвенция.

ЧЛЕН 6

1. Държавите - участнички признават, че всяко дете има право на живот.

2. Държавите - участнички ще осигурят в максимална възможна степен оцеляването и развитието на всяко дете.

ЧЛЕН 7

1. Детето следва да се регистрира незабавно след раждане и от рождение ще има право на име, правото да придобие гражданство и, доколкото е възможно, правото да познава и да бъде гледано от своите родители.

2. Държавите - участнички ще осигурят осъществяването на тези права в съответствие с националното си право и задълженията си съгласно съответните международни документи в тази област, особено когато в противен случай детето би останало без гражданство.

ЧЛЕН 8

1. Държавите - участнички се задължават да зачитат правото на детето да запази без незаконна намеса своята самоличност, включително гражданско име и семейни връзки, които са признати от закона.

2. Когато едно дете е незаконно лишено от някои или всички елементи на неговата или нейната самоличност, държавите - участнички ще предоставят подходяща помощ и закрила с оглед срочно възстановяване на неговата или нейната самоличност.

ЧЛЕН 9

1. Държавите - участнички ще осигурят детето да не се разделя от родителите си против тяхната воля, освен когато компетентните власти решат, в съответствие с приложимите закони и процедури и при възможност за съдебен преглед, че такова разделяне е необходимо за най-доброто осъществяване на интересите на детето. Такова решение може да бъде необходимо в някои особени случаи, като например малтретиране или изоставяне на детето от родителите, или когато родителите живеят отделно и трябва да се вземе решение относно местожителството на детето.

2. При всяка процедура съгласно ал.1 на всички заинтересовани страни ще се дава възможност да участват в процедурите и да изложат своите становища.

3. Държавите - участнички ще зачитат правото на детето, което е отделено от единия или от двамата си родители да поддържа лични отношения и пряк контакт с двамата си родители редовно, освен ако това е против най-доброто осигуряване на интересите на детето.

4. Когато такова разделяне е в резултат на някакво действие, започнато от държава - участничка, като задържане, затвор, изселване, депортиране или смърт (включително смърт, произтичаща от каквато и да е причина, докато лицето е задържано от държавата на един или двамата родители на детето, тази държава - участничка, при поискване, ще предостави на родителите детето, или, ако е уместно, на друг член на семейството, освен ако предоставянето на информация би навредило на интересите на детето. Освен това, държавите - участнички ще осигурят предоставянето на такова искане само по себе си да не води до неблагоприятни последствия за съответното лице (лица).

ЧЛЕН 10

1. В съответствие със задължението на държавите - участнички съгласно чл.9, ал.1, молбите от дете или неговите/нейните родители да влязат или да напуснат една държава - участничка с цел събиране на семейство ще се разглеждат по положителен, хуманен и експедитивен начин.

Държавите - участнички освен това ще осигурят представянето на такива молби да не води до неблагоприятни последствия за родителите и за членовете на техните семейства.

2. Детето, чиито родители живеят в различни държави, ще има право да поддържа лични отношения и преки контакти с двамата си родители, редовно, освен при изключителни обстоятелства. За тази цел и в съответствие със задържането на държавите - участнички и съгласно чл.9, ал.2 държавите - участнички зачитат правото на детето или неговите/нейните родители да напускат която и да е страна, включително собствената си, и да влизат в своята собствена страна.

Правото да напускат която и да е страна ще подлежи само на тези ограничения, които са предписани от закона и които са необходими за защита на националната сигурност, обществения ред, общественото здраве или морал или правата и свободите на други лица са съвместими с другите права, признати в тази Конвенция.

ЧЛЕН 11

1. Държавите - участнички ще предприемат мерки за борба с незаконния трансфер и невръщане на деца от чужбина.

2. За тази цел държавите - участнички ще насърчават сключването на двустранни или многостранни споразумения или присъединяването към съществуващи споразумения.

ЧЛЕН 12

1. Държавите - участнички ще осигурят на детето, което може да формира своите възгледи, правото да изразява тези възгледи свободно по всички въпроси, отнасящи се до детето, като на тях следва да се придава значение, съответстващо на възрастта и зрелостта на детето.

2. За тази цел на детето по-специално да бъде предоставена възможност да бъде изслушвано при всякакви съдебни и административни процедури, отнасящи се до него, или пряко, или чрез представител или съответен орган, по начин, съответстващ на процедурните правила на националното право.

ЧЛЕН 13

1. Детето ще има право на свобода на изразяване на мнение. Това право ще включва свободата да търси, получава и споделя информация и идеи от всякакъв вид, независимо от границите, устно, писмено или в напечатан вид, във форма на изкуство или чрез каквито и да са други информационни средства по избор на детето.

2. Упражняването на това право може да подлежи на известни ограничения, но те трябва да бъдат само такива, които са предписани от закона и са необходими:

а) зачитане правата или репутацията на другите;

или

б) за защита на националната сигурност или обществения ред или на общественото здраве и морал.

ЧЛЕН 14

1. Държавите - участнички ще зачитат правото на детето на свобода на мисълта, съвестта и религията.
2. Държавите - участнички ще зачитат правата и задълженията на родителите и, когато има такива, на настойниците по закон, да осигурят ръководство на детето при упражняване на неговите/нейните права по начин, съответстващ на развиващите се възможности на детето.
3. Свободата на изразяване на собствената религия или вярвания може да подлежи само на такива ограничения, които са предвидени в закона и са необходими за защита на обществената сигурност, ред, здраве или морал или на основните права и свободи на другите.

ЧЛЕН 15

1. Държавите - участнички признават правата на детето на свобода на сдружаване и на мирни събрания.
2. Не може да се налагат никакви ограничения върху упражняването на тези права, освен наложените в съответствие със закона и които са необходими в едно демократично общество в интерес на националната сигурност или обществената безопасност, обществения ред, защита на общественото здраве или морал, или защитата на правата и свободите на другите.

ЧЛЕН 16

1. Никое дете не трябва да бъде подлагано на произволна или незаконна намеса в неговия/нейния личен живот, семейство, дом или кореспонденция, нито на незаконни нападки срещу неговата или нейната чест на репутацията.
2. Детето има право на закрила от закона против такава намеса или нападки.

ЧЛЕН 17

Държавите - участнички признават важната функция, изпълнявана от средствата за масова информация и ще осигурят на всяко дете достъп до информация и материали от различни национални и международни източници, особено тези, насочени към подобряване на неговото или нейното социално, духовно и морално благосъстояние и физическо и умствено здраве. За тази цел държавите - участнички:

- а) ще насърчават средствата за масова информация да разпространяват информация и материали от социална и културна полза за детето и в съответствие с духа на чл.29;
- б) ще насърчават международното сътрудничество в производството, обmena и разпространението на такава информация и материали от различни национални, международни и културни източници;
- в) ще насърчават производството и разпространението на детски книги;

г) ще насърчават средствата за масова информация особено да зачитат езиковите нужди на детето, принадлежащо към малцинствена група или към местното население;

д) ще насърчават разработката на подходящи насоки за защита на детето от информация и материали, вредни за неговото или нейното благосъстояние, като се имат предвид разпоредбите на чл.13 и 18.

ЧЛЕН 18

1. Държавите - участнички ще положат всички усилия за осигуряване признаването на принципа, че двамата родители носят обща отговорност за отглеждането и развитието на детето.

Родителите, или, според случая, настойниците по закон, носят първостепенна отговорност за отглеждането и развитието на детето. Най-доброто осъществяване на интересите на детето ще бъдат тяхна основна грижа.

2. С цел гарантиране и закрила на правата, изложени в тази Конвенция, държавите - участнички ще оказват подходяща помощ на родителите и настойниците по закон при осъществяване на тяхната отговорност по отглеждане на децата и ще осигуряват създаването на институции, улеснения и услуги за грижи за децата.

3. Държавите - участнички ще предприемат всички подходящи мерки, за да осигурят на децата на работещите родители правото да се възползват от услугите и улесненията, които се полагат за тяхното отглеждане.

ЧЛЕН 19

1. Държавите - участнички ще предприемат всички необходими законодателни, административни, обществени и образователни мерки за закрила на детето от всички форми на физическо или умствено насилие, нараняване или злоупотреба, липса на грижи или небрежно отношение, малтретиране или експлоатация, включително сексуални престъпления, докато то е под грижите на родителя/родителите, настойника/настойниците по закон или всяко друго лице, на което е поверено детето.

2. Такива защитни мерки би трябвало, според случая, да включват ефективни процедури по създаване на социални програми за осигуряване необходимата подкрепа на детето и на онези, които се грижат за детето, както и на всички други форми за предотвратяване и за разкриване, докладване, отнасяне за разглеждане, разследване и проследяване на случаите на малтретиране на деца, описани по-горе, и, според случая, за съдебна намеса.

ЧЛЕН 20

1. Дете, което е лишено временно или постоянно от неговата или нейната семейна среда или на което с оглед на най-доброто осигуряване на интересите на детето не може да бъде разрешено да остане в тази среда, ще има право на специална закрила и помощ, оказвана от държавата.

2. Държавите - участнички, в съответствие със своите национални закони, ще осигуряват алтернативни грижи за това дете.

3. Тези грижи биха могли да включват, между другото, даване за отглеждане, Кафала по ислямското право, осиновяване или, ако е необходимо, настаняване в подходящи институции за отглеждане на деца. Когато се разглеждат възложените решения на тези проблеми, съответно внимание трябва да бъде обърнато за осигуряване на приемствеността за отглеждане на детето, както и на етническите, религиозни, културни и езикови особености на средата, от която то произхожда.

ЧЛЕН 21

За държавите - участнички, които признават и/или допускат системата на осиновяване, най-доброто осигуряване на интересите на детето трябва да бъде най-висше съображение, като за целта те:

а) ще осигуряват осиновяването на дете да бъде разрешавано само от компетентните власти, които определят, в съответствие с приложимите закони и процедури, и на основата на всички налични и договорени данни, че осиновяването е възможно, предвид на статута на детето с оглед на родителите, роднините и настойниците по закон и че, ако е необходимо, тези лица са дали, след като са били съответно информирани, своето съгласие за осиновяването, като им е предоставена нужната консултация;

б) ще признават, че осиновяването в друга страна може да се счита за алтернативно средство за грижа за детето, ако детето не може да бъде дадено за отглеждане в семейство или за осиновяване, или не може по никакъв подходящ начин да се полагат за него грижи в страната, от която детето произхожда;

в) ще осигуряват детето, предмет на осиновяване в друга страна, да се ползва от гаранции и стандарти, еквивалентни на съществуващите при осиновяване в страната, от която то произхожда;

г) ще предприемат всички подходящи мерки, при осиновяване в друга страна, то да не води до незаконно финансово обогатяване за участващите в него;

д) ще подпомагат, когато е необходимо, целите на този член чрез сключване на двустранни или многостранни спогодби или споразумения и ще се стремят в тези рамки да осигурят настаняването на детето в друга страна да се извършва чрез компетентните власти или органи.

ЧЛЕН 22

1. Държавите - участнички ще вземат необходимите мерки да осигурят дете, което иска да получи статут на бежанец, или което се счита за бежанец в съответствие с приложимото международно или вътрешно право или процедури, независимо дали е придружено или не е придружено от неговите/нейните родители или от което и да било друго лице, да получи подходяща защита и хуманитарна помощ в ползването на съответните права, изложени в тази Конвенция и другите международни документи за

правата на човека или по хуманитарни въпроси, по които посочените държави са страни.

2. За тази цел държавите - участнички ще подкрепят, когато смятат за необходимо, усилията на Организацията на обединените нации и други компетентни междуправителствени организации, сътрудничащи си с Организацията на обединените нации, да защитават и подпомагат това дете и да издирят родителите или членове на семейството на всяко дете - бежанец с цел да получат информация, необходима за събирането му с членовете на неговото или нейното семейство. В случаи, когато не могат да бъдат намерени родителите или други членове на семейството, на детето ще се осигурява същата закрила, както и на всяко друго дете, постоянно или временно лишено от неговата или нейната семейна среда, по каквато и да било причина, както е определено в тази Конвенция.

ЧЛЕН 23

1. Държавите - участнички признават, че дете с умствени или физически недостатъци трябва да се радва на достоен живот, в условия, които осигуряват достойнството му, поощряват самостоятелността и улесняват активното му участие в обществото.

2. Държавите - участнички признават правото на детето с умствени или физически недостатъци на специални грижи и ще насърчават и осигуряват оказването, според наличните ресурси, на съответното дете и на поелите грижата за него или за нея, на помощ, за която са направени постъпки и която отговаря на състоянието на детето и на възможностите на родителите или другите лица, грижещи се за детето.

3. Признавайки специалните нужди на детето с умствени или физически недостатъци, помощта, оказвана в съответствие с ал.2 ще се предоставя безплатно, когато е възможно, като се вземат предвид финансовите възможности на детето или другите лица, грижещи се за детето, и ще бъде насочена към осигуряване на ефективен достъп и получаване на образование, обучение, здравни грижи, рехабилитация, подготовка за трудова дейност и възможности за отпочиване, по начин, позволяващ на детето най-пълната възможна социална интеграция и индивидуално развитие, включително неговото или нейното културно и духовно развитие.

4. Държавите - участнички ще подпомагат, в духа на международно сътрудничество, размяната на подходяща информация в областта на здравната профилактика, на медицинското, психологическото и функционално лечение на децата с умствени или физически недостатъци, включително разпространение на и достъп до информация относно методи на рехабилитация, образование и професионална подготовка, с цел да се даде възможност на държавите - участнички да подобрят своите възможности и умения и да разширят опита си в тези области. В това отношение особено трябва да се имат предвид нуждите на развиващите се страни.

ЧЛЕН 24

1. Държавите - участнички признават правото на детето да ползва най-високия достижим стандарт на здравословно състояние и на улеснения за лечението на заболяванията и възстановяване на неговото здраве. Държавите - участнички ще се

стремят да осигурят никое дете да не се лишава от правото си на достъп до такива здравни услуги.

2. Държавите - участнички се задължават да развиват и да насърчават международното сътрудничество с оглед постепенно постигане на пълна реализация на правото, признато в този член. В това отношение особено трябва да се имат предвид нуждите на развиващите се страни.

ЧЛЕН 25

Държавите - участнички признават правото на дете, което е било настанено в специално заведение от компетентните власти с цел грижи, защита или лечение на неговото или нейното физическо или умствено здраве, на периодичен контрол върху провежданото лечение на детето, както и върху всички други обстоятелства относно неговото или нейното настаняване.

ЧЛЕН 26

1. Държавите - участнички ще признават правото на всяко дете да се ползва от социални придобивки, включително социални осигуровки, както и ще предприемат необходимите мерки за постигане на пълна реализация на това право в съответствие с тяхното национално законодателство.

2. Тези придобивки трябва да бъдат отпускани съобразно разходите и положението на детето, на лицата, които носят отговорност за издръжката на детето, както и като се вземе предвид и всяко друго съображение, отнасящо се до искането за отпускане на такива придобивки, отправени от дете или от негово име.

ЧЛЕН 27

1. Държавите - участнички признават правото на всяко дете на жизнен стандарт, съответстващ на физическото, умствено, духовно, морално и социално развитие на детето.

2. Родителят/родителите или другите лица, отговорни за детето, имат първостепенна отговорност да осигурят, в рамките на своите способности и финансови възможности, условията на живот, необходими за развитието на детето.

3. Държавите - участнички в съответствие с националните условия и в рамките на своите възможности, ще предприемат необходимите мерки, които целят да подпомагат родителите и другите лица, отговорни за детето, да осъществяват това право и в случаи на нужда ще предоставят материална помощ и програми за подпомагане, особено по отношение на изхранването, облеклото и жилищата.

4. Държавите - участнички ще предприемат всички необходими мерки за получаване от страна на детето на издръжката от родителите или другите лица, които носят финансова отговорност за детето, както в държавата - участничка, така и от чужбина.

Особено когато лицето, носеща финансова отговорност за детето, живее в държава, различна от тази на детето, държавите - участнички ще подпомогнат присъединяването

към международни спогодби или сключването на такива спогодби, както и вземането на други подходящи мерки.

ЧЛЕН 28

1. Държавите - участнички признават правото на детето на образование и с оглед на осъществяването на това право, във все по-голяма степен и при еднакви възможности, те специално:

а) ще направят началното образование задължително, безплатно и достъпно за всички;

б) ще насърчават развитието на различни форми на средно образование, включително общо и професионално, ще ги направят достъпни и на разположение на всяко дете и ще вземат подходящи мерки, като въвеждането на безплатно образование и предлагане на финансови възможности в случаи на необходимост;

г) ще направят образователната информация и тази за професионално обучение и ориентация налична и достъпна за всички деца;

д) ще вземат мерки за насърчаване на редовното присъствие в училищата и намаляване процента на отпадналите.

2. Държавите - участнички ще предприемат всички подходящи мерки за осигуряване спазването на училищната дисциплина по начин, съвместим с човешкото достойнство на детето и в съответствие с тази Конвенция.

3. Държавите - участнички ще подпомогнат и насърчават международното сътрудничество по въпроси, отнасящи се до образованието и по-специално с оглед да допринесат до премахване на невежеството и неграмотността в целия свят и да улеснят достъпа до научни и технически знания и съвременни методи на преподаване. В това отношение особено трябва да се имат предвид нуждите на развиващите се страни.

ЧЛЕН 29

1. Държавите - участнички се споразумяват, че образованието на детето трябва да бъде насочено към:

а) развитието на личността, талантите, умствените и физически способности до най-пълния им потенциал;

б) развитието на зачитането на човешките права и основните свободи и на принципите, въплътени в Устава на Организацията на обединените нации;

в) развитието на чувството на уважение към родителите на детето, на неговата или нейната собствена културна самоличност, език и ценности, на националните ценности на страната, в която живее, на страната, от която той или тя произхожда и на цивилизации, различни от неговата или нейната собствена;

г) подготовката на детето за отговорен живот в свободно общество, в духа на разбирателство, мир и толерантност, равенство между половете и дружба между всички народни, етнически, национални и религиозни групи и коренно население;

е) развитието на чувството на уважение към природната среда.

2. Някоя част от този член или от чл.28 не следва да се разбира като намеса срещу свободата на всяка личност или институция да учредяват и ръководят образователни институции, но винаги при съблюдаването на принципите, изложени в ал.1 на този член, и на изискванията, че образованието, давано от такива институции, следва да отговаря на минимум стандарти, каквито могат да бъдат установени от държавата.

ЧЛЕН 30

В тези държави, в които съществуват етнически, религиозни и етнически малцинства или коренно население, на дете, принадлежащо към такова малцинство или произхождащо от коренното население, няма да се отказва правото, в общност с другите членове на неговата или нейната семейна група, да се ползва от неговата/нейната собствена култура, да изповядва или практикува неговата/нейната собствена религия или да използва неговия/нейния собствен език.

ЧЛЕН 31

1. Държавите - участнички признават правото на детето на отдих и почивка, на участие в игри и дейности за отмора, подходящи за възрастта на детето и на свободно участие в културния живот и изкуствата.

2. Държавите - участнички ще зачитат и развиват правото на детето та пълноценно участие в културния и художествен живот и ще насърчават предоставянето на подходящи и равни възможности за културна и художествена дейност, отдих и отмора.

ЧЛЕН 32

1. Държавите - участнички признават правото на детето да бъде защитено от икономическа експлоатация и от извършване на каквато и да било работа, която крие опасност за образованието на детето, или за нанасяне на вреди на здравето или на физическото, умствено, духовно, морално или социално развитие на детето.

2. Държавите - участнички ще предприемат законодателни, административни, социални и образователни мерки за осигуряването на този член. За тази цел, като се имат предвид съответните разпоредби на други международни документи, държавите - участнички по-специално:

а) ще предвиждат минимална възраст или минимални възрасти за започване на работа;

б) ще предвиждат подходящо регулиране на часовете и условията на работа;

и

в) ще предвидят съответни наказания и други санкции за осигуряване на ефективното приложение на този член.

ЧЛЕН 33

Държавите - участнички ще предприемат всички необходими мерки, включително законодателни, административни, социални и образователни, за закрила на децата от незаконна употреба на наркотични вещества и психотропни средства, както е определено в съответните международни договори и за предотвратяване използването на деца в незаконното производство и трафика на такива вещества.

ЧЛЕН 34

Държавите - участнички се задължават да защитават детето от всички форми на сексуална експлоатация и от сексуални злоупотреби. За тези цели държавите - участнички ще вземат всички подходящи мерки на национално, двустранно и многостранно равнище за предотвратяване на:

а) подбуждането или заплашването на дете се занимава с каквато и да е незаконна сексуална дейност;

б) експлоатация на деца за проституция или друга незаконна сексуална практика;

в) експлоатация на деца в порнографски представления и материали.

ЧЛЕН 35

Държавите - участнички ще предприемат всички подходящи мерки на национално, двустранно и многостранно равнище за предотвратяване отвличането, продажбата и търговията с деца в каквато и да било форма и с каквато и да било цел.

ЧЛЕН 36

Държавите - участнички ще закрилят детето от всички други форми на експлоатация, засягащи какъвто и да е аспект на благосъстоянието на детето.

ЧЛЕН 37

Държавите - участнички ще осигурят:

а) никое дете да не бъде подлагано та мъчения или друго жестоко, нечовешко или унижително отношение или наказание. Нито смъртно наказание, нито доживотен затвор без възможност за освобождаване няма да се налагат за нарушения , извършени от лица под 18-годишна възраст;

б) никое дете няма да се лишава от неговата/нейната свобода незаконно или произволно. Арестуването, задържането или осъждането на лишаване от свобода на дете следва да бъде в съответствие със закона и ще се използва само като крайна мярка и за най-краткия възможен срок;

в) всяко дете, лишено от свобода, ще бъде третирано хуманно и при зачитане на достойнството, присъщо на човешката личност, и по начин, който взема предвид нуждите на лицата от неговата или нейната възраст. По-специално всяко дете, лишено от свобода, ще бъде отделено от възрастните, освен ако се счита, че най-доброто осигуряване на интересите на детето изисква да не се прави това, и ще има правото да поддържа контакти с неговото/нейното семейство чрез кореспонденция и посещения, освен при изключителни обстоятелства;

г) всяко дете, лишено от свобода, ще има право на незабавен достъп до правна и друга необходима помощ, както и правото да оспорва законността на лишаването си от свобода пред съд или друг компетентен, независим и безпристрастен орган и на бързо решение по всякакви такива дела.

ЧЛЕН 38

1. Държавите - участнички се задължават да зачитат и да осигурят зачитане на приложимите за тях във въоръжени конфликти норми на международно право, които се отнасят до децата.

2. Държавите - участнички ще вземат всички възможни мерки да осигурят лицата, които не са достигнали 15-годишна възраст да не вземат пряко участие във въоръжени действия.

3. Държавите - участнички ще се въздържат от призоваване на което и да било лице, ненавършило 15-годишна възраст, във въоръжените сили. При призоваване на лица, които са навършили 15-годишна възраст, но не са навършили 18-годишна възраст, държавите - участнички ще се стремят да дават приоритет на по-възрастните.

4. В съответствие със своите задължения, съгласно международното хуманитарно право за закрила на гражданското население във въоръжени конфликти, държавите - участнички ще предприемат всички разумни мерки за осигуряване закрила и грижи за децата, които са засегнати от въоръжен конфликт.

ЧЛЕН 39

Държавите - участнички ще предприемат всички необходими мерки за подпомагане на физическото и психическото възстановяване и социална реинтеграция на дете, жертва на: всякаква форма на липса на грижи, експлоатация или злоупотреби, изтезания или каквато и да било друга форма на жестоко нечовешко или унижително отношение или наказание; въоръжени конфликти.

Това възстановяване или реинтеграция ще се извършват в среда, благоприятстваща укрепване на здравето, самоуважението и достойнството на детето.

ЧЛЕН 40

1. Държавите - участнички признават правото на всяко дете, което е заподозряно, обвинено или осъдено, че е нарушило наказателния закон, да бъде третирано по начин, съвместим с чувството за достойнство и собствена стойност на детето, който укрепва зачитането от детето на основните права и свободи на човека и който взема предвид

възрастта на детето, желателността да се подпомага реинтеграцията на детето и поемането от детето на конструктивна роля в обществото.

2. За тази цел, и зачитайки съответните разпоредби на международните документи, държавите - участнички по-специално ще осигурят:

а) никое дете да не бъде заподозряно, обвинено или осъдено, че е нарушило наказателния закон по причина на действия или бездействия, които не са забранени от националното или международното право по време на извършването им;

б) всяко дете, за което се твърди или е обвинено, че е нарушило наказателния закон, ще има поне следните гаранции:

(i) да се счита за невинно до доказване, че е виновен в съответствие със закона;

(ii) да бъде информирано незабавно и пряко за обвиненията против него/нея и, ако е необходимо, чрез неговите или нейните родители или настойници по закон, да получи правна или друга подходяща помощ в подготовката и представянето на неговата/нейната защита;

(iii) случаят да бъде решен без забава от компетентна, независима и безпристрастна власт или съдебен орган в справедлив процес съгласно закона, при наличието на правна или друга подходяща помощ, освен ако се счита, че това не е в интерес на детето, по-специално вземайки предвид неговата или нейната възраст или положение, неговите или нейните родители или настойници по закон;

(iv) да не бъде принуждавано да дава показания или да се признава за виновен; да може да разпитва или да бъдат разпитвани от негово име свидетели на обвинението и да бъде разрешено участието и разпита на свидетели в негова/нейна защита, при условия на равенство;

(v) ако се счита, че е нарушило наказателния закон, това решение и всякакви мерки, наложени вследствие на това, да бъдат обжалвани пред по-висша, компетентна, независима и безпристрастна власт или съдебен орган съгласно закона;

(vi) да има безплатното съдействие на преводач, ако детето не разбира или не говори използвания език;

(vii) да се зачита напълно неговия или нейния личен живот на всички етапи от процеса.

3. Държавите - участнички ще се стремят да подпомагат създаването на закони, процедури, органи и институции, които ще се прилагат специално за деца, заподозрени, обвинени или признати за виновни и по-специално:

а) установяване на минималната възраст, под която ще се приема, че децата не са в състояние да нарушават наказателния закон;

б) когато е подходящо и желателно, вземане на мерки за разрешаване на случаите с такива деца, без да се прибегва до съдебни процедури, при условие, че напълно се спазват правата на човека и законовите гаранции.

4. Различни мерки, като грижи, напътствия и наблюдение; съветване; условно осъждане; даване за отглеждане; програми за образование и професионално обучение и други алтернативи на настаняването в специални институции ще се предоставят, за да се осигури децата да бъдат третирани по начин, подходящ за тяхното благосъстояние и съответстващ както на обстановката, така и на нарушението.

ЧЛЕН 41

Нищо в тази Конвенция не засяга каквито и да било разпоредби, които са по-благоприятни за реализацията на правата на детето, и които се съдържат в:

- а) законодателството на държавата - участничка; или
- б) международното право, в сила за тази държава.

ЧАСТ II

ЧЛЕН 42

Държавите - участнички се задължават да оповестят широко принципите и разпоредбите на Конвенцията както сред възрастните, така и сред децата чрез подходящи и активни действия.

ЧЛЕН 43

1. За да изучава напредъка, постигнат от държавите - участнички при осъществяване реализацията на задълженията, поети по тази Конвенция, ще бъде учреден Комитет по правата на детето, който ще изпълнява функциите, предвидени по-долу.

2. Комитетът ще се състои от 10 експерти с висока нравственост и призната компетентност в областта, която тази Конвенция обхваща. Членовете на Комитета ще се избират от държавите - участнички измежду техните граждани и ще служат в лично качество, като се взема предвид справедливото географско разпределение и представителство на основните правни системи.

3. Членовете на Комитета ще се избират чрез тайно гласуване по списък, от лица, посочени от държавите - участнички.

Всяка държава - участничка може да посочи едно лице измежду собствените си граждани.

4. Първоначалните избори за Комитета ще се проведат не по-късно от шест месеца след датата на влизане в сила на тази Конвенция и след това на всеки две години. Най-малко четири месеца преди датата на всеки избор Генералният секретар на ООН отправя писмена покана до държавите - участнички да предложат своите кандидати в срок от два месеца. Генералният секретар впоследствие изготвя списък по азбучен ред на всички лица, определени по този начин, посочвайки държавите - участнички, които са ги предложили, и го предоставя на държавите - участнички в тази Конвенция.

5. Изборите се провеждат на срещи на държавите - участнички, свиквани от Генералния секретар на ООН. На тези срещи, на които две трети от държавите - участнички ще представляват кворум, в Комитета ще бъдат избрани тези лица, които получат най-голям брой гласове и абсолютно мнозинство от гласовете на представителите на държавите - участнички, присъстващи и участващи в гласуването.

6. Членовете на Комитета се избират за срок от четири години. Те могат да бъдат преизбрани, ако отново бъдат предложени. Мандатът на петима от членовете, избрани на първите избори, изтича след две години; непосредствено след първите избори имената на тези петима членове ще бъдат определени чрез жребий от председателя на събранието.

7. Ако член на Комитета почине или подаде оставка или заяви, че по някаква друга причина той или тя не може повече да изпълнява задълженията си в Комитета, държавата - участничка, която е посочила този член, ще определи друг експерт измежду своите граждани, който да служи през останалата част от мандата и който подлежи на одобрение от Комитета.

8. Комитетът установява свои собствени процедурни правила.

9. Комитетът избира свои служители за срок от две години.

10. Съвещанията на Комитета обикновено се провеждат в седалището на ООН или на всяко друго удобно място, по решение на Комитета. Обикновено Комитетът се събира веднъж годишно. Продължителността на съвещанията на Комитета ще се определя и преразглежда, ако е необходимо, от съвещание на държавите - участнички по настоящата Конвенция и подлежи на одобрение от Общото събрание на Организацията на обединените нации.

11. Генералният секретар на Организацията на обединените нации ще предостави необходимия персонал и материални средства за ефективното осъществяване от Комитета на неговите функции в съответствие с тази Конвенция.

12. Членовете на Комитета, учреден в съответствие с тази Конвенция, получават възнаграждение, одобрявано от Общото събрание, от средствата на ООН, по ред и условия, определени от Общото събрание.

ЧЛЕН 44

1. Държавите - участнички се задължават да представят пред Комитета, чрез Генералния секретар на ООН, доклади за мерките, които са предприели за осъществяване на правата, признати в Конвенцията, и за напредъка, постигнат при ползването на тези права:

а) в срок от две години от влизането в сила на Конвенцията за държавата - участничка;

б) впоследствие на всеки пет години.

2. Докладите, представени съгласно този член, ще посочват, ако такива съществуват, факторите и трудностите, влияещи върху степента на изпълнение на задълженията по

тази Конвенция. Докладите също така ще съдържат достатъчно информация, за да може Комитетът да получи задълбочена представа за прилагането на Конвенцията в съответната страна.

3. Държавата - участничка, която е представила изчерпателен първоначален доклад пред Комитета, не е нужно в следващите си доклади, представени в съответствие с ал. 1 да повтаря основната информация, представена по-рано.

4. Комитетът може да поиска от държавите - участнички допълнителна информация във връзка с изпълнението на Конвенцията.

5. Комитетът ще представи на Общото събрание на Организацията на обединените нации чрез Икономическия и социален съвет доклади за своята дейност на всеки две години.

6. Държавите - участнички ще правят докладите си широко достъпни за обществеността в собствените си страни.

ЧЛЕН 45

За да подпомогнат ефективното прилагане на Конвенцията и да насърчат международното сътрудничество в областта, която Конвенцията обхваща,:

а) специализираните организации, Детският фонд на Организацията на обединените нации, ще имат правото да бъдат представени при обсъждането на прилагането на разпоредбите на тази Конвенция, които попадат в обсега на тяхната компетентност. Комитетът може да покани специализираните организации, детския фонд на ООН, другите органи на Организацията на обединените нации да представят доклади за изпълнението на Конвенцията в области, влизащи в обсега на тяхната дейност;

б) Комитетът ще предава, ако намери за необходимо, на специализираните организации, детския фонд на Организацията на обединените нации и другите компетентни органи, всички доклади от държавите - участнички, които съдържат искане или посочват нужда от технически съвети или съдействие, заедно с наблюденията и предложенията на Комитета, ако има такива, по тези искания и сигнали;

в) Комитетът може да препоръча на Общото събрание да отправи молба към генералния секретар да предприеме от негово име проучвания по специфични въпроси във връзка с правата на детето;

г) Комитетът може да прави предложения и общи препоръки на основата на информация, получена съгласно чл.44 и 45 от тази Конвенция. Тези предложения и общи препоръки ще се предават на всяка заинтересована държава - участничка и ще се докладват на Общото събрание, заедно с бележките, ако има такива, на държавите - участнички.

ЧАСТ III

ЧЛЕН 46

Тази Конвенция е открита за подписване от всички държани.

ЧЛЕН 47

Настоящата Конвенция подлежи на ратификация.

Ратификационните документи ще се депозират при Генералния секретар на Организацията на обединените нации.

ЧЛЕН 48

Тази Конвенция е открита за присъединяване от всяка държава. Документите за присъединяване ще се депозират при Генералния секретар на Организацията на обединените нации.

ЧЛЕН 49

1. Настоящата Конвенция ще влезе в сила на тринадесетия ден сред датата на депозиране при Генералния секретар на Организацията на обединените нации на двадесетия документ за ратификация или присъединяване.

2. За всяка държава, ратифицираща или присъединяваща се към Конвенцията след депозирането на двадесетия документ за ратификация или присъединяване, Конвенцията ще влезе в сила на тридесетия ден след депозирането от тази държава на нейния документ за ратификация или присъединяване.

ЧЛЕН 50

1. Всяка държава - участничка може да предложи изменение и да го внесе при Генералния секретар на Организацията на обединените нации. Въз основа на това Генералния секретар ще доведе предложеното изменение до знанието на държавите - участнички с молба да посочат дали одобряват свикването на съвещание на държавите - участнички с цел обсъждане и гласуване на предложенията. В случай, че в срок от четири месеца от датата на тези съобщения най-малко една трета от държавите - участнички одобряват такова Генералният секретар ще свика такова съвещание под егидата на Организацията на обединените нации. Всяко изменение, прието с мнозинство от държавите - участнички, присъстващи и участващи в гласуването на съвещанието, ще бъде представено на Общото събрание на Организацията на обединените нации за одобрение.

2. Всяко изменение, прието в съответствие с ал.1 на този член, влиза в сила след одобрение на Общото събрание на ООН и приемането му от две трети от държавите - участнички.

3. Когато едно изменение влезе в сила, то ще бъде задължително за тези държави - участнички, които са го приели, като другите държави - участнички продължават да бъдат обвързани от разпоредбите на тази Конвенция и всички предишни изменения, които са приели.

ЧЛЕН 51

1. Генералният секретар на Организацията на обединените нации ще получава и разпространява измежду всички държави текста на резервите, направени от държавите по време на ратификацията или присъединяването.

2. Не се допускат резерви, несъвместими с предмета и целите на тази Конвенция.

3. Резервите могат да се оттеглят по всяко време чрез уведомяване в този смисъл, адресирано до Генералния секретар на Организацията на обединените нации, който след това ще информира всички държави. Такова уведомяване влиза в сила от датата, на която бъде получено от Генералния секретар.

ЧЛЕН 52

Всяка държава - страна по Конвенцията може да денонсира тази Конвенция с писмено уведомление, адресирано до Генералния секретар на Организацията на обединените нации. Денонсирането влиза в сила една година от датата на получаване на уведомлението от Генералния секретар.

ЧЛЕН 53

Генералният секретар на Организацията на обединените нации е определен като депозитарий на тази Конвенция.

ЧЛЕН 54

Оригиналът на тази Конвенция, чиито английски, арабски, испански, китайски, руски и френски текстове са еднакво автентични, ще бъдат депозирани при Генералния секретар на Организацията на обединените нации.

В уверение на това долуподписаните, съответно упълномощени за това от своите правителства, подписаха тази Конвенция.